

Per Øverland: Historieglimt 228

-

Knut Olai Thornæs i Thornæsparken

Østbyen i Trondheim har to personmonumenter i hver sin park. Begge er som seg hør og bør øst i byen, minnesmerker for ledere i arbeiderbevegelsen. Begge har mye felles, men interessant nok var de også svært ulike som personer. De to er Anders Buen i Lademoen park og Knut Olai Thornæs ved Bakke gård. Begge var de innflyttere. Anders Buen var bondegutt fra Jondalen ved Kongsberg. Knut Olai Thornæs var bygutt fra Kristiansund N. Begge var av utdanning og yrke typografer. Begge var først og fremst redaktører for viktige aviser innen arbeiderbevegelsen. Begge var politikere med mange ulike verv i det politiske liv. Deres politiske syn var likevel ulikt. Buen var sosialdemokrat, mens Thornæs var erklært kommunist.

Knut Olai Thornæs ble født 30. mai 1874. Hans far var bøkker. Han jobbet

K.O. Thornæs - skulptur fra 1955. I Thornæsparken. Og han har veien sin på Othilienborg. Foto: Byarkivet.

altså med å produsere tretønner til sildeindustrien. Sønnen vokste opp i et arbeidermiljø i hjembyen. Allerede som guttunge var han med på klippfiskbergene. Han gikk på

folkeskolen, men utover den tilegnet han seg på egen hånd

store kunnskaper. Hjemmefra var han preget av streng religiøsitet fra moren som var baptist og av frilynte venstretradisjoner fra faren. Han fikk tidlig skjerpet sine intellektuelle evner og særlig sin musikalitet gjennom en onkel som var organist. Han kom i lære som typograf og var ferdig utdannet i 1897 23

år gammel. I hjembyen var han aktiv i avholdsbevegelsen. Han dro til hovedstaden og tok jobb som typograf 1898-1900. Han publiserer et dikt i *Kristiania Dagsavis*.

I 1900 befinner Knut Olai Thornæs seg i Trondhjem. I folketellingen for dette året leser vi at hele familien Thornæs bor i Nedre Møllenberg gate 71. Der finner vi faren Peder Thornæs med sin kone Beret sammen med sønnene Peder og Knut Olai. Dessuten bor Knuts kone Anna der. Om faren opplyses det at han er født 1850 i Frænen og er kolonialkjøpmann. Han er nevnt som handelsmann allerede i Kristiansund i 1875 og hadde nok åpnet en liten kolonialbutikk i Trondhjem. Faren kom fra gården Tornes i Fræna kommune. Moren er født Hatlen 1848 i Nettet, øst i Romsdal. Sønnen Peter er født i Kristiansund i 1883. Sønnen Knut er, som vi vet, født i Kristiansund i 1874. Han er ganske nygift og hans kone er født i Kristiansund i 1877. I folketellingen for 1910 finner vi Knut Olai og hans kone med pleiedatteren Signe boende i Mellomveien 10 på Lademoen.

Knut Olai Thornæs skulle få det meste av sin yrkesaktive karriere i Trondhjem. I 1900 gir han ut avholdsbladet *Bliv lys!*. I 1901 blir han journalist i *Folketidende* og året etter i avisa *Ny Tid* som skulle bli hans avis i mange år. På samme måte som Anders Buen gikk Thornæs over fra å arbeide som typograf til å bli skribent. I 1907 hadde han et mellomspill som redaksjonssekretær i *Smaalenenes Socialdemokrat* i Fredrikstad. Fra 1908 til 1921 arbeidet han som redaksjonssekretær i *Ny Tid* i sin nye hjemby. Fra 1921 til 1934 var han redaktør av avisa. Det er lang tid i samme avis. Den turbulente tid i arbeiderbevegelsen i årene 1921-1923 er det ikke plass til å utrede her. Vi skal heller se litt på Thornæs' politiske utvikling. Han var en av pionerene i den partipolitiske arbeiderbevegelsen. Før han forlot hovedstaden i år 1900 var han, 26 år gammel, blant stifterne av Kristiania Socialdemokratiske Ungdomsforbund. Det ble i 1923 til Norges kommunistiske ungdomsforbund der han var med på stiftelsesmøtet i Kristiania. Om uttrykket i dag ikke blir misforstått, kan vi si at Thornæs raskt ble radikalisert i denne tiden. Fra å være sosialt og sosialdemokratisk engasjert ble han revolusjonær kommunist.

I en tale på sin 65-årsdag, 30. mai 1934, sa han: « ... jeg kan i alle fall si at jeg ikke er noen angrende synder overfor det jeg har vært med på. Jeg er takknemlig for å ha fått lov til å være med og virke i arbeiderbevegelsen og

partiet for å realisere min ungdoms drømmer ... jeg har fått være meg selv og følge min natur. Det kommunistiske parti har gitt fullt høre til denne personlige utfoldelse, og det er også alene kommunismen som kan skape frie mennesker. For det kommunistiske parti er det aller minst i dag grunn til å se bakover til tider da forholdene var annerledes. Vi står foran en ny tidsalder og må velge nye veier. Målet skifter ikke, men det er nye måter å vinne fram på. ... For meg har mitt medlemskap i det kommunistiske parti ikke noen dato i 1923, det var en ubrutt linje fra den gang D.N.A. ble med i Den kommunistiske Internasjonale. For andre kan det se annerledes ut, men ikke for meg. Det kommunistiske parti har ikke kvalt det individuelle, det har skjerpet det og stålsatt det. Det er også nettopp for kommunistene at mennesker gjelder som det mest verdifulle. Menneskene skal beherske maskinene, skal beherske verden. Men da må vi også opptre i fellesskap.»

Det kanskje mest fascinerende i dag med Knut Olai Thornæs er hans poetiske og musikalske side. Han skrev dikt allerede i ungdommen og fortsatte hele livet. Han gav ut flere diktsamlinger. Stadig er hans dikt levende. I 1988 kom hans kormusikalske *Fram kamerater* med Grex vocalis og i 2003 kom hans *Frihetens faner* med Cantado i Stavanger. I 1978 kom en bok med tittelen *Livet er mulig!* Den er redigert og innledet av Martin Nag. Den gjengir mange av hans dikt. Også som arbeiderdikter var Thornæs en pioner fulgt av folk som Rudolf Nilsen, Arne Paasche Aasen og en rekke andre. Han hadde et nært forhold til Johan Falkberget og omtalte flere av Falkbergets bøker i *Ny Tid*. Thornæs' dikt fortjener å tas frem igjen. Han var utvilsomt en dikter med et program. Hans diktning bør grundig drøftes. Da vil man nok se at han fortjener dikternavnet. De to gjennomgangstemaene i hans vers er kampen mot undertrykking og drømmen om det klasseløse samfunn.

I 1955 ble det satt opp en granittskulptur av Thornæs til hans minne i Thornæsparken ved Bakke gård. Den tette og kompakte figuren er formet av bildehoggeren Odd Hilt og bekostet av innsamlede midler. Bildene av Knut Olai Thornæs gir mer inntrykk av et spinklere og mer forfinet åndsmenneske.